

יש אומרים, שלדעתו של הרמב"ם ישיבת ארץ ישראל היא מצווה מהתורה, אבל אינה מצווה חיובית אלא קיומית (אגרות משה ועוד). הסבר זה, למרות הדיוקים שהאחרונים מצאו לו בלשון הרמב"ם, אינו מסתבר, כמו שהתבאר בפרק "מצות ישיבת ארץ ישראל - מצווה חיובית או קיומית" (סעיף ג).

היו גם שטענו שלדעת הרמב"ם ישיבת ארץ ישראל היא מצווה מדרבנן (רשב"ש ועוד).

הסבר שונה מכל הנאמר לעיל הוא הסברו של המגילת אסתר. לדעתו, שיטת הרמב"ם היא שלאחר החורבן אין מצווה בישיבת ארץ ישראל, ויתכן שיש אף איסור לעלות ולהתיישב בארץ. פרשנות זו נדחית מדברי הרמב"ם במקומות שונים בכתביו. מכל מקום, אף שאין בידינו להכריע בין התירושים השונים, הרמב"ם ודאי ראה ביישוב ארץ ישראל מצווה גדולה שחיובה בכל הזמנים.

י. נספח - תשובת הגר"ז נ גולדברג: נכללה ב"והלכת בדרכיו"

בס"ד י"ז חשון תשס"ד

לכבוד הרב יעקב זיסברג שליט"א

מה שכתב כבוד תורתו שהרמב"ם אינו סובר כהרמב"ן, קשה לומר כן. א. שהרב המגיד (סוף הלכות שכנים פ"ד ה"ה) כתב כדברי הרמב"ן, עי"ש, ואם הרמב"ם אינו סובר כן, איך הביאו הרב המגיד על הרמב"ם? ב. וגם קשה לומר שלהרמב"ם דין שצריך לעשות לפנים משורת הדין אינו מן התורה.

ג. וגם קשה קושיית הרמב"ן שיתכן לאדם להיות נבל ברשות התורה לולא המצווה של קדושים תהיו.

אכן יתכן שהרמב"ם למד הדברים ממצווה "והלכת בדרכיו", וכמו שמפורש ברמב"ם (הלכות דעות פ"א ה"ד-ה), עי"ש. ויתכן שכל מה שמצינו שכתבה תורה לגנאי כמו להשתכר כנוח ולוט, אף שאינו כתוב בלשון אזהרה מכל מקום נאסר, שאינו מקיים "והלכת בדרכיו", שהרי התורה מגנה דבר זה ובוודאי אינו "דרכיו". ומטעם זה יש לומר שגם דברים שהתורה משבחת אותם כיישוב ארץ ישראל, שכתבה תורה מעלתה, וכן כמה מצוות שטעמם הוא יישוב ארץ ישראל, כמו שכתבנו שחוזר מהמלחמה מי שבנה בית בארץ ישראל, ועבד יוצא לחירות כשברח לארץ ישראל, [ואם כן] מי שמקיים יישוב ארץ ישראל - מקיים "והלכת בדרכיו".

והנה אף שבגמרא אמרו "מה הוא רחום אף אתה רחום", מכל מקום נראה מהרמב"ם, שגם מה שלא מצינו בדרכו של הקב"ה נכלל ב"והלכת בדרכיו", שהרי כתב כמה הנהגות, כמו וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להם,

וכן שלא יכעוס, אלא דבר גדול שראוי לכעוס, ולא יהיה הולל ושוחק ולא עצב ואונן, אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות. ולמד זאת ממה שנקרא הקב"ה קדוש, אף אתה תהיה קדוש. ואף שבגמרא שבת קלג כתוב רק "מה הוא רחום", ובסוף פרק קמא דסוטה כתוב רק "מה הוא מלביש ערומים", ולא הוזכר מה שכתב הרמב"ם "מה הוא נקרא קדוש", ושאר מידות טובות כמו שלא יהיה קמצן וכדומה - זה מוכיח שכל מה שמצאנו שהכתוב משבח או שמגנה ההיפוך, זה דרכו של הקב"ה.

ועיין ברמב"ם פכ"א מהלכות שבת: "נאמר בתורה 'תשבות' - אפילו מדברים שאינם מלאכה חייב לשבות מהן". ובמגיד משנה שם: "כוונת רבינו שהתורה אסרה פרטי המלאכות על פי הדרך שנתבאר ענייניהן ושיעוריהן", ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינם מלאכות כל היום לכן אמרה תורה "תשבות". וכן כתב הרמב"ן בפירוש התורה שלו. והנה דברי הרמב"ן הן על פי מה שפירש "קדושים תהיו", ושם כתב שגם בשבת יש מלאכות שאינן מפורטות (עיין ריש פרשת קדושים). ומזה ייסד הרמב"ן שהפותח חנותו כל השבת עובר איסור תורה גם בלא כתב ולא הוציא לרשות הרבים. הרי נתבאר שהרמב"ם סובר כמו הרמב"ן ביסוד הדברים וכמו שכתבנו.

ובהאי עניינא קשה לי, לפי הרמב"ן, למה אמרו שיום טוב עשה ולא תעשה, ולכן אסור למול מילה שלא בזמנה ביום טוב, שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, וכן אסור להוריד שופר מאילן ביום טוב, והרי לסברת הרמב"ן העשה רק בטורח, אבל בעושה דבר פעם אחת ולא כל היום אינו בכלל העשה, ואם כן גם במל או הוריד השופר, לא עובר בעשה! ואולי כשעושה מלאכה מפורטת ישנו גם עשה אפילו פעם אחת.

ז.ג. גולדברג

ברצוני להעיר, שנראה כי מה שהכריח את הגרז"נ גולדברג לומר שהיא מצווה, הוא מכיוון שעניין מעלת יישוב ארץ ישראל וישיבתה מבואר בתורה באריכות, במיוחד בספר בראשית ובספר דברים, אלא שלא נאמרו הדברים בלשון מצווה, ולכן חידש שעניין היות הדבר מצווה נלמד מ"והלכת בדרכיו".